

Francis FUKUYAMA
**LIBERALIZEM IN NJEGOVE
TEGOBE**

Prevedel Andrej E. Skubic
Ljubljana: Beletrina, 2025,
147 strani; 27,00 EUR
(ISBN: 978-961-298-321-5)

Francis Fukuyama se v delu *Liberalizem in njegove tegobe* loteva obrambne reinterpretacije klasičnega liberalizma v času njegovega razkrajanja pod pritiski z leve in desne. Knjiga je zasnovana kot analitičen pregled idejnih temeljev liberalne misli, njihovega zgodovinskega razvoja ter sodobnih izzivov, ki jih postavljajo neoliberalne ekonomske politike, kulturne vojne, avtoritarni populizmi in digitalna transformacija družbe. Temeljno izhodišče avtorjevega zagovora je prepričanje, da je liberalizem kljub notranjim protislovjem še vedno najboljši okvir za ohranjanje pluralnih demokratičnih družb.

Kljub temu da avtor tematiko razčleni po posameznih problemskih sklopih, med katerimi izstopajo vprašanja zgodovinske utemeljenosti, ekonomskega upravljanja, kulturnih napetosti in tehnološkega razvoja, ostaja teza dosledno zavezana iskanju ravnovesja med svobodo in odgovornostjo. Fukuyama prepleta te razsežnosti z analitično natančnostjo ter tako pokaže, da so današnje tegobe liberalizma rezultat odmika od temeljnih načel, ne pa njihove inherentne neučinkovitosti.

Zgodovinski temelji liberalizma zavzemajo ključno mesto v prvem delu knjige. Fukuyama liberalizem opredeli kot politično filozofijo, ki postavlja

dostojanstvo in svobodo posameznika v središče družbene ureditve. Njegova zgodovinska izgradnja, od reformacije in razsvetljenstva do sodobnosti, temelji na prepričanju, da so posamezniki avtonomni nosilci pravic, katerih zaščita pred arbitrarnimi posegi države ali večine je temelj legitimne oblasti. Avtor poudari pomen teh pridobitev za oblikovanje modernega pravnega reda, institucionalne stabilnosti in demokratične vladavine.

V sklopu, posvečenem ekonomskim vprašanjem, Fukuyama obravnava zlasti vzpon neoliberalizma, ki ga obravnava kot odklon od klasične liberalne misli. Kritično analizira razgradnjo regulativne vloge države, finančno deregulacijo in pretirano zanašanje na tržne mehanizme. Po njegovem mnenju so te politike pripomogle k povečani neenakosti, zmanjšale vlogo države pri zaščiti skupnega dobrega in spodkopale zaupanje v institucije. Fukuyama opozarja, da brez premišljenega institucionalnega okvirja in zmerne državne intervencije liberalne ureditve ne morejo ostati dolgoročno stabilne.

Kulturna razsežnost sodobnih kriz liberalizma je razdelana skozi razpravo o identitetni politiki. Fukuyama opozarja, da je poudarjanje kolektivnih identitet na račun univerzalističnega razumevanja pravic prispevalo k fragmentaciji družbene kohezije. Takšna partikularizacija, čeprav pogosto utemeljena v zgodovinskih krivicah, po njegovem mnenju ogroža osnovno liberalno predpostavko – enakost posameznikov ne glede na pripadnost. Prav tako zavrača desničarske kritike,

ki liberalizem obtožujejo moralnega relativizma in razgradnje tradicionalnih vrednot, ter poudarja potrebo po ohranjanju skupnega normativnega okvira.

Poleg zgodovinskih, ekonomskih in kulturnih razsežnosti Fukuyama obravnava tudi sodobne tehnološke izzive. Posebej izpostavlja vlogo digitalnih platform in algoritmov pri oblikovanju javnega diskurza. Tehnološke korporacije, ki nadzorujejo tok informacij, so po njegovem mnenju nova vrste grožnje liberalnim načelom odprte družbe. Manipulacija z informacijami, nadzor nad podatki in algoritmična personalizacija vsebin spodbujajo polarizacijo in zmanjšujejo zmožnost racionalne javne razprave. Fukuyama poziva k večji transparentnosti, demokratičnemu nadzoru in regulaciji digitalnih okolij kot nujnemu koraku za zaščito demokratičnega procesa.

Rešitev, ki jo Fukuyama ponudi, je normativna krepost zmernosti. Zmernost opredeljuje kot zmožnost vzdrževanja ravnovesja med svobodo in odgovornostjo, med individualnimi pravicami in družbeno kohezijo. Zavzema se za politično kulturo, ki spodbuja dialog, kompromis in spoštovanje institucionalnih pravil igre. S tem zavrne tako tržno radikalizacijo kot kulturni ekstremizem ter zagovarja prenovo liberalnih principov skozi krepitev državljanskih vrlin in zavezanost skupnemu dobremu.

Knjiga se konča z opozorilom pred iluzijami alternativnih političnih modelov, kot so avtoritarni režimi ali tehnokratski populizmi. Fukuyama priznava, da liberalizem ni brez pomanjkljivosti, a vztraja, da gre za edini sistem, ki omogoča trajno sobivanje

različnih svetovnih nazorov na osnovi enakopravnosti in pravne zaščite.

Knjiga je napisana v dostopnem, a argumentacijsko natančnem jeziku. Njena vrednost je predvsem v tem, da ponuja trezno refleksijo o razmerah in možnostih liberalne demokracije v obdobju, ko so temelji te ureditve pod vprašajem. Čeprav ne ponuja dokončnih rešitev, prispeva pomemben glas k razmisleku o prihodnosti političnega sožitja v pluralnih družbah. Fukuyama z jasno strukturo in zgodovinsko-filozofsko podkrepljenostjo argumentov ponuja utemeljeno obrambo liberalizma kot idejne in institucionalne podlage demokratičnega sožitja v 21. stoletju. Njegova obravnava tehnoloških vprašanj je med bolj prepričljivimi deli knjige, zlasti v analizi vpliva digitalnih platform na polarizacijo in oslabitev javne razprave. Fukuyama se zavzema za večjo preglednost in regulacijo tehnoloških korporacij, vendar ostane znotraj klasičnega razumevanja svobode govora. Ob tem izpusti globlji razmislek o tehnološkem posegu v človekovo zasebnost ter komodifikaciji človeškega vedenja, kar bi dopolnilo njegovo obravnavo v kontekstu sodobne digitalne ekonomije.

Omejitve knjige izhajajo predvsem iz njene dosledne zavezanosti liberalnemu okviru. Fukuyama se kljub kritičnosti ne poda onkraj teh okvirov, s čimer ostaja znotraj varnega prostora liberalne idejne tradicije. Rešitev v obliki zmernosti je sicer normativno smiselna, a se zdi nezadostna glede na razsežnosti sistemskih izzivov, kot so geopolitične napetosti, vpliv finančnih trgov, okoljska kriza in fragmentacija mednarodnega prava. Prav tako se

knjiga ne dotakne globlje kritike empirično-znanstvenega modela zahodnega mišljenja, ki pogosto zanemara tisto, kar presega izmerljivo in racionalno.

Kljub tem pomanjkljivostim knjiga ponuja pomembno izhodišče za razpravo o prihodnosti liberalizma. Njena uporabnost je predvsem za oblikovalce politik in raziskovalce, ki jih zanimajo zgodovinska dinamika liberalne misli in njeni sodobni izzivi. Hkrati pa avtor,

morda nenamerno, nakaže tudi filozofski zastoj trenutnega modela politične racionalnosti – kot da liberalizem sam ne ponuja več novih odgovorov, temveč vztraja pri obrambi starih rešitev. Prav ta slutnja končnosti utegne spodbuditi nadaljnje teoretske premisleke, ki bi presegli Fukuyamov okvir.

Lucija VULC